

Sınır Turizmine Genel Bir Bakış: Sarp ve Dilucu Sınır Kapılarının Karşılaştırılması

An overview of the border tourism: comparison of Sarp and Dilucu border gates

Burcu Ilgaz Yıldırım^{1*} Özlem Sökmen Gürçam² Furkan Yıldırım³

¹İğdır Üniversitesi, Turizm Fakültesi, İğdır. burcuilgazyildirim@gmail.com

²İğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İğdır.

³İğdır Üniversitesi, Muhasebe ve Finansman Bölümü, İğdır.

*Yazışılan yazar/Corresponding author

Geliş Tarihi/Received: 25.10.2014, Kabul Tarihi/Accepted: 04.12.2014

doi: 10.5505/pjess.2014.65375

Özet

Turizm dünyada son 60 yıldan fazla bir süredir genişlemeye ve çeşitlenmeye devam eden, hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biridir. Türkiye’de ise turizm, 1980’den itibaren ekonomik ve sosyal gelişmeye katkı sağlamaktadır. Sınır turizmi, turizm sektörünün içinde önemli bir paya sahiptir. Geçmişte sınırlar, turizm bağlamında kısıtlama ya da bariyer olarak düşünülürken günümüzde ise küreselleşmeyle bariyer olmaktan çıkıp, turizmi ve ekonomiyi canlandıran bir araç olarak görülmektedir. Ülkemizde de olmak üzere birçok ülkede bu düşünce ile sınırların önemi artmaktadır. Sınır turizmi, bölge ekonomisine canlılık getirmektedir ve bölgenin refah seviyesini yükselterek istihdamı arttırmaktadır. Ancak Türkiye’de yapılan çalışmalar, sınır ticareti konusu üzerinde yoğunlaşmış ve sınır turizmi konusu üzerinde çok çalışılmamıştır. Sınır turizmi ve sınır ticareti ekonominin gelişmesi yönüyle düşünüldüğünde birbirine bağlı konular olmasına rağmen, sınır turizmi konusuna yeterince yer verilmemesi sebebiyle çalışmada Türkiye’de sınır turizmi konusu açıklanmıştır. Artvin’de bulunan Sarp Sınır Kapısı ile İğdir’da bulunan Dilucu Sınır Kapısı, sınır turizmi bağlamında giriş çıkış istatistiklerine göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılmadan önce jeopolitik konumu ile Türkiye ve Kafkas ülkeleri açısından önemli bir yeri olan Sarp Sınır Kapısı’nın sınır turizmine katkısı açıklanmış, daha sonra Türkiye’nin en doğusunda yer alan İğdir’ı, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti’ne bağlayan Dilucu Sınır Kapısı’nın sınır turizmine katkısı incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sınırlar, Turizm, Sınır Turizmi.

JEL kodları: R1, F5, N4

Abstract

Tourism is one of the most rapidly growing sectors in the world, continuing to expand and diversify for the last 60 years. And in Turkey, tourism has been contributing to economical and social development since 1980. Border tourism has an important share within the tourism sector. In the past, the borders were considered as limitations or barriers while today, together with the globalization, they no longer constitute barriers but are considered to be a means to boost tourism and economy. The importance of borders is increasing in line with this approach in many countries including Turkey. Border tourism boosts regional economy and increases employment by improving regional wealth. The studies conducted in Turkey, on the other hand, concentrate on border trade and border tourism is not sufficiently studied. Although border tourism and border trade are linked from the perspective of the development of economy, the present study concentrates on border tourism and its economical contribution in Turkey due to the fact of insufficiency of the studies concerning this issue. Sarp Border Gate in Artvin and Dilucu Border Gate in İğdir are compared according to their entry and exit statistics within the context of border tourism. Before the comparison, the contribution of Sarp Border Gate which is an important location for Turkey and Caucasian countries with its geopolitical position, to border tourism will be explained and an analysis will be conducted on the contribution of Dilucu Border Gate which links İğdir, easternmost province of Turkey, with Autonomous Republic of Nakhchevan.

Keywords: Borders, Tourism, Border Tourism.

JEL codes: R1, F5, N4

1. GİRİŞ

Günümüzde dünya kamuoyunda önemi her geçen gün artan turizm; insanların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına doğrudan ya da dolaylı olarak etki eden önemli sektörlerden biri olmaktadır (Gürbüz, 2002: 49). Bu yönüyle turizm, gün geçtikçe yüksek gelir düzeyindeki bireylerden, geniş ve ekonomik güçleri sınırlı olan toplumsal gruplara doğru genişleme özelliği göstermiş ve bu genişleme, turizmin geçirdiği aşamalar ile yakından ilgili olmuştur. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra turizmin yapısındaki hızlı değişime bağlı olarak; gezme, görme, eğlenme ve dinlenme gibi imkânlar belirli sınıflara ait olmaktan çıkarak, ekonomik güçleri sınırlı olan insanların da ihtiyacı olmuştur (Kızıllırmak ve Ertuğral, 2012: 34). Turizmin bu şekilde gelişmesi, turizm sektörlerinden biri olan sınır turizmini de etkilemiştir. Özellikle birbirleriyle sınırı olan ülkeler karşılıklı olarak gidiş gelişler yaparak sınır turizminin önemini daha da arttırmışlardır. Yapılan bu çalışmada, son yıllarda önemi daha da artan sınır turizmi kavramı açıklanmakta ve sınır turizmi verileri incelenmektedir.

2. SINIR TURİZMİ KAVRAMI

Sınırlar, ulus-devletlerin uluslararası sahada egemenlik alanlarını belirleyen, savaşlarla ve uluslararası anlaşmalarla çizilen, insanlar tarafından oluşturulan yapay olgular olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2012: 139). Sınırlar, bir devletin egemenlik alanını belirleyen ve o devleti komşularından ayıran hat olarak da tanımlanmaktadır (Karabağ, 2008: 3). Sınırlar, turizm bağlamında düşünüldüğünde geçmişte kısıtlama ya da bariyer olarak görülürken; günümüzde ise bu düşünce değişerek, sınırların ve sınır yerlerinin önemi üzerinde artan bir literatüre sahip olmaktadır (Timothy, 1995: 526; Gelbman ve Timothy, 2011: 110). Bazı insanlar için politik sınırlar büyüleyici bir değer olmaktadır. Dünyada bazı turistik cazibeler sınır şehirlerinde buldukları için kendi kendine gelişir. Örneğin ABD'deki Colorado, Utah, Arizona ve New Mexico gibi bölgelerde böyle olduğu görülmüştür (Timothy, 2000, s. 57). Sınır komşusu olduğu halde iyi ilişkileri bulunmayan komşu ülkeler arasında bile sınırlar turistik bir işlev görebilir. Güney ve kuzey Kore arasında askerden arındırılmış bölge hâlâ çekişme halindeyken bile günümüzde bile önemli bir turistik destinasyon olmaktadır. Her hafta Kuzey Koreliler ve yabancılar mütareke anlaşmasıyla bölünen çizgilerin ötesinde olan Panmunjom'a akın ederler (Pollack, 1996). Benzer bir şekilde 1980' lerde Mısır ve İsrail arasında sıcak bir sınır problemi olduğunda bile sınırla ilgili problemler bir cazibe oluşturmuştur (Timothy, 2000, s. 58).

Sınırların öneminin artması ile ticaretin ve turizmin de önemi artmaktadır. Bu şekilde düşünüldüğünde sınırlarla birlikte ülke ekonomisinde artış görülmektedir. Ülke ekonomisindeki artışın sacayağı olan sınır turizmi, hükümetler tarafından önceki dönemlerde üstünde durulmayan bir kavram olmakta iken, günümüzde ise, ekonomik büyüme için hükümetler tarafından bir teşvik olarak sık sık önerilmektedir. Bu duruma ek olarak, sınır ötesi ziyaretçi akışları, birçok uluslararası kuruluş tarafından da teşvik edilmektedir (Hampton, 2009: 2). Ayrıca sınır turizminin gelişmesi için coğrafi konum, politik ve ekonomik çevreler, iletişim araçları ve bölge ile ilgili sosyo-kültürel seçimler gibi faktörler de önemlidir (Prokkola, 2008: 43). Sınır turizmi ile kalkınma için ihtiyaç duyulan döviz girdisi sağlanır. Bununla birlikte turizmden elde edilen gelirler, yabancı ülkelere alınan ekonomik yardımlara göre daha çok üstünlüklere sahip olmaktadır. Çünkü turizm,

politik ve ekonomik kısıtlamalardan uzaktır ve herhangi bir baskı aracı olarak kullanılamamaktadır (Çeken, 2008: 298).

2.1. Sınır turizminin amacı ve önemi

Uluslararası sınırlar, genel olarak insan etkileşimi açısından engel olarak görülmektedir. Aslında birçok sınır, tam olarak komşu toplumlar arasında iletişimi sınırlama amacı ya da ülkeler arasında insanların, malların, hizmetlerin ve fikirlerin akışını filtrelemek için tanımlanmaktadır. Ancak birçok bölgede uluslararası sınırların bariyer olarak görülme fonksiyonu hızla azalmaktadır. İletişim alanı olarak sınırların durumu ve farklı sistemler arasındaki işbirliği artmaktadır. Sonuç olarak komşu ülkeler arasındaki iletişim, ulusal ve bölgesel politikalar yoluyla turizm konusunda sınır ötesi işbirliği için daha fazla artan fırsat oluşturmaktadır (Timothy, 1999: 182).

Sınırlar arası turizm faaliyetlerinin büyümesi ve uluslar üstü turistik yerlerin giderek artan sayısı, sınırın her iki tarafında bulunan farklı yönetsel yaklaşımlar, değer sistemleri ve kültürel algılardan dolayı çeşitli yönetim zorlukları ortaya koyar. Bu tür zorluklar yalnızca ortak planlama ve işbirliğiyle gerçekleştirilen geliştirmelerle aşılabilir, bu da sınırlar arası etkileşimler için sürdürülebilirlik ilkelerinin ve paydaş işbirliği teorisinin önemini gösterir. Sınırların doğası, giderek artan bir şekilde, engel olmaktan 'temas hatları' olmaya doğru değişmektedir. Dolayısıyla, sınırların yapısının ve çeşitli işlevlerinin ve bunların geçilmesiyle ilgili mekanizmalar ve prosedürlerin anlaşılmasının, turizm planlamacıları, operatörleri veya destinasyon pazarlama kurumları için son derece önemli olduğu ortaya çıkabilir. Bu alandaki bazı yazarlara göre, sınırlar arası işbirliği konusunda çok daha fazla ampirik vaka çalışmasına ihtiyaç vardır. Martinez ve Timothy gibi öncüler hali hazırda, gelecek araştırma faaliyetleri için bir başlangıç gündemi önermişlerdir. Dünyanın sürekli değiştiği ve küreselleşmenin dünyayı küçültmeye devam ederek 'global bir köy' haline getirdiği göz önüne alındığında, gelecekte gerçekleştirilecek başarılı turizm atılımları için bu olguların anlaşılması giderek artmaktadır. Sınır çalışmalarının önemi gelecek yıllarda muhtemelen daha fazla olacaktır (Wachowiak, 2006, 265).

3. SINIR TURİZMİ: SARP VE DİLUCU SINIR KAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Turizm bir ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kazanç sağlamasına yardımcı olan en önemli hizmet sektörlerinden biri olarak kabul edilir. Bu sebeple de turizm potansiyeline sahip olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler özellikle uluslararası turizm faaliyetlerine ağırlık vererek, hem ekonomik gelişmelerini hızlandırmak hem de geliri tabana yaymak suretiyle ülkedeki refah düzeyini yükseltmeyi amaçlamaktadırlar (Çetintaş ve Bektaş, 2008: 1). Uluslararası turizm faaliyetlerinin bir parçası olarak kabul edilen sınır turizmi, özellikle sınır bölgelerinin gelişimi açısından önemlidir. Türkiye sınır turizmi bağlamında zengin bir ülke konumundadır. Ancak bu avantajını yeterli düzeyde kullanamamaktadır. Türkiye doğusunda İran, Ermenistan, Nahcivan'a; Güneydoğusunda Irak ve Suriye'ye; Kuzeydoğusunda Gürcistan'a; Batısında Bulgaristan ve Yunanistan'a sınırı bulunmasına rağmen özellikle doğu sınırlarını sınır turizmi yönünden kullanamamaktadır. Özellikle doğu bölgesinde yer alan Iğdır ilinde bulunan Alican ve Boralan sınır kapılarının açık olmaması sınır turizmini olumsuz etkileyen bir durum olmaktadır. Ancak Iğdır'da yer alan Dilucu Sınır Kapısı, ilin sınır turizminin ve buna bağlı olarak ekonominin gelişmesi açısından önemli bir paya sahiptir. Artvin'in Hopa ilçesinde yer alan Sarp Sınır Kapısı da

hem Artvin ilinin hem de Hopa ilçesinin sınır turizminin gelişimi açısından önemli bir paya sahip olmaktadır. Bu bağlamda sınır turizmi, Sarp ve Dilucu sınır kapıları karşılaştırılarak incelenmektedir.

3.1. Sarp Sınır Kapısı

Karadeniz kıyısında bulunan Sarp Sınır Kapısı, adını Sarp köyünden alır. Sarp köyü, Türkiye ve Gürcistan sınırında, Karadeniz kıyısında bir köydür. Türkiye – Sovyetler Birliği sınırının belirlendiği 1921'de tek köyün ikiye bölünmesi sonucunda iki köy ortaya çıkmıştır. Bu köyün Türkiye tarafından kalan bölümü Sarp köyüdür (Metin ve Koyuncu, 2013: 5). 1936 yılında imzalanan ve Türkiye'nin boğazlar üzerindeki haklarının uluslararası hukuk açısından yeniden düzenlendiği Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile takip eden zamanda Türkiye'nin İngiltere ile işbirliği yapması üzerine Rusya ile ilişkiler iyi bir şekilde devam ettirilmemiş ve sınır 1937 yılında Rusya tarafından bir gecede tüm geçişlere kapatılmıştır. (Akyüz, 2012: 148). 1937 yılında Sarp Sınır Kapısı'nın kapalı olduğu dönemlerde SSCB ve Türkiye'yi ayıran dere üzerindeki, iki ülke arasındaki hududu temsil eden, bir yanı kırmızı beyaz bir yanı yeşil beyaz olan ve iki ülkenin bayraklarını temsil eden tahta köprü merak edilirdi. Köprü'nün bir tarafında Türk gözetleme kuleleri ve askerleri, diğer tarafında ise Rus gözetleme kuleleri ve askerleri vardı (Akyüz, 2012: 151-152).

Sarp Sınır Kapısı ilk olarak 1988 yılında açılmıştır. Hopa'nın 15 km doğusunda 36 dönüm alan üzerinde ve Batum'a 14 km mesafede yer alan bu sınır kapısı Gürcistan'a açılan bir kapı olmanın yanında bütün Kafkasya'ya ve Orta Asya ülkelerine açılan karayolu üzerindeki sınır kapısı olarak da önemli olmaktadır (Metin ve Koyuncu, 2013: 5; Deniz ve Aslan, 2014: 542). Sarp Sınır Kapısı, ülkemizden Orta Asya'ya açılan bir pencere olmaktadır. Böylece aynı etnik kökene ve aynı kültüre sahip: ülkemiz ve Türkî Cumhuriyetleri arasında çok çabuk bir kaynaşma meydana gelmiştir. Orta Asya'dan ülkemize gelenler, ülkemizden de Orta Asya'ya gidenler dil konusunda herhangi bir güçlük çekmemektedirler. Dil birliği sayesinde rahatlıkla anlaşabilmektedirler (Koday, 1994: 130).

Sarp Sınır Kapısı'nda 31 Mayıs 2011 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Gürcistan Hükümeti Arasındaki 4 Nisan 1996 Tarihli Vize Kolaylığı Anlaşmasına Yapılacak Olan Eklemeler ve Değişiklikler Hakkında Protokol" 10.10.2011 tarih ve 2011/2333 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 22.10.2011 tarih ve 28092 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Söz konusu Protokol, iki ülke vatandaşlarının birbirilerinin ülkelerine kimlik kartıyla seyahatine imkân tanımakta ve her iki ülke vatandaşlarının her girişte 90 günü aşmayan süre için Gürcistan'a vizesiz olarak girme ve ülkesinde kalma imkânı sağlamaktadır. Kimlikle geçiş uygulaması 10 Aralık 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kimlikle geçiş uygulaması yürürlüğe girdiği tarihte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından çıkış başına 1 TL iken, 11 Nisan 2013 tarihinden itibaren Gürcistan'a çıkış yapacak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından çıkış başına 15 TL harç alınmaktadır (T.C. Hopa Kaymakamlığı, 2014). Sarp Sınır Kapısı'ndan kimlikle vizesiz geçiş uygulaması, hem Türkiye'de hem de Gürcistan'da sınır turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Sarp Sınır Kapısı'ndan sadece Türkiye'den ve Gürcistan'dan giriş-çıkış yapan insanlar olmamaktadır. İran'dan ve Ermenistan'dan Sarp Sınır Kapısı'na giriş-çıkış yapan insanlar bulunmaktadır. Gürbulak Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yapan İranlılar, Erzurum üzerinden Trabzon- Rize- Artvin istikametini kullanarak Karadeniz turu yapmakta,

sonrasında Sarp Sınır Kapısı'nı kullanarak Batum ve Tiflis'i gezmekte; ardından Türkgözü Sınır Kapısı'ndan ülkemize giriş yaparak Kars-Iğdır-Doğubayazıt turu sonrasında Gürbulak sınırından ülkelerine geri dönmektedirler. İranlıların diğer bir güzergâhı ise; Gürbulak Sınır Kapısı'ndan giriş yaptıktan sonra Doğubayazıt, Iğdır ve Kars'ı gezen İranlı turistler, Ardahan üzerinden Tiflis'e geçmekte; Batum ziyaretinden sonra Sarp Sınır Kapısı'ndan ülkemize giriş yapmakta, Artvin-Rize-Trabzon ve Erzurum ziyaretlerinden sonra Horasan istikametinden Ağrı ve sonrasında Doğubayazıt'a geçip Gürbulak Sınır Kapısı'ndan İran'a dönüş yapmaktadırlar (SERKA, 2011: 43). Ermenistan ve Türkiye arasındaki bağlantılar, Sarp ve Türkgözü sınır kapılarının kullanılmasıyla Gürcistan üzerinden sağlanmaktadır (Bocutoğlu ve Bulut, 2012: 233). Ermenistan halkı her yıl Van ilinde bulunan Akdamar Kilisesi'ni ziyaret etmektedirler. Bu ziyaretlerini Sarp ve Türkgözü sınır kapıları ile gerçekleştirmektedirler. Görülüyor ki hem İranlılar hem de Ermeniler sınır turizminin gelişmesi açısından katkı sağlamaktadır.

Tablo 1: Sarp Sınır Kapısı'ndan Giriş Yapan Yabancı Kişi Sayısı (2001-2013)

Yıllar	Kişi Sayısı
2001	143.836
2002	140.294
2003	148.004
2004	200.805
2005	344.287
2006	519.894
2007	606.425
2008	812.427
2009	997.091
2010	1.147.541
2011	1.222.019
2012	1.515.094
2013	1.875.695

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.

Tablo 1'de 2001-2013 yılları arasında Sarp Sınır Kapısı'ndan giriş yapan yabancı kişi sayısı gösterilmektedir. Bu yılların esas alınma sebebi düzenli istatistikî verilerin bu yılları kapsamasıdır. 2001 yılında giriş yapan yabancı kişi sayısı 143 bin 836 iken bu sayı 2013 yılında 1milyon 875bin kişiye ulaşmıştır. 2001, 2002, 2003, 2006, 2007, 2010, 2012 ve 2013 yıllarında en fazla giriş yapılan ay Ağustos olmaktadır. Yıllar itibariyle görüldüğü gibi genel olarak en çok ağustos ayında yabancı girişi olmaktadır. Ağustos ayında girişlerin fazla olmasında bir turizm kenti olan Batum'a seyahat edilmesinin etkisi görülmektedir. Sarp Sınır Kapısı'ndan giriş yapan yabancıların milliyetlerine bakıldığında ise ilk sırada Gürcistan vatandaşları yer alırken, ikinci sırada ise, Azerbaycan vatandaşları yer almaktadır. Sarp Sınır Kapısı, Türkiye'yi karayoluyla Gürcistan ile Azerbaycan'a ve Orta Asya cumhuriyetlerine bağlamaktadır. Bu durum Azerbaycan vatandaşlarının Sarp Sınır Kapısı'ndan girişlerinde Gürcistan vatandaşlarından sonra ikinci sırada yer almasının sebebi olmaktadır (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>).

Tablo 2: Sarp Sınır Kapısı'ndan Çıkış Yapan Yabancı Kişi Sayısı (2001-2013)

Yıllar	Kişi Sayısı
2001	141.609
2002	140.258
2003	152.623
2004	214.945
2005	356.969
2006	540.694
2007	614.681
2008	820.885
2009	1.002.979
2010	1.140.662
2011	1.220.073
2012	1.519.814
2013	1.883.660

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.

Tablo 2, 2001-2013 yılları arasında Sarp Sınır Kapısı'ndan çıkış yapan yabancı kişi sayısını vermektedir. Sarp Sınır Kapısı'ndan çıkış yapan yabancı sayısı 2001 yılında 141 bin 609 iken 2013 yılında bu miktar 1milyon 883 bin kişiye ulaşmaktadır. Genel olarak Sarp Sınır Kapısı'ndan çıkış yapılan ay ise, Ağustos ayı olmaktadır (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>). Yaz aylarında giriş-çıkış kolaylığının olması, Sarp Sınır Kapısı'na yakın olan şehirlerin turizm açısından önemli bir paya sahip olması ve Gürcistan'a seyahat edilmesinde vize sorununun yaşanmaması gibi faktörler Ağustos ayında çıkış yapan yabancı sayısının artışında gösterilebilir.

3.2. Dilucu Sınır Kapısı

Dilucu Sınır Kapısı üç ülkeye sınırı olan Iğdır ilinin en doğusunda bulunan Aralık ilçesinde yer almaktadır. Türkiye ile Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'ni birbirine bağlayan Dilucu Sınır Kapısı 1992 yılında hizmete açılmıştır. Aralık ilçe merkezine 38 km, Iğdır il merkezine ise 85 km uzaklıkta bulunan sınır kapısı 36.857 m²'lik bir alana kuruludur. Aras Nehri üzerine kurulu olan sınır kapısı, Umut Köprüsü ya da Hasret Kapısı olarak da bilinmektedir. Nahcivan tarafındaki karşılığı Sederek Hudut Kapısı olan Dilucu Kara Hudut Kapısı, ithalat-ihracat, transit ve yolcu giriş-çıkış işlemlerinin yanı sıra, 2009 yılından itibaren sınır ticareti konusunda da yetkilendirilmiştir (Wikipedia, 2014; Tutar vd, 2012: 23).

Dilucu Sınır Kapısı, Türkiye'nin Güney Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan kapısı olarak tasarlanmıştır (TEPAV, 2009: 4). Bu yönüyle Sarp ve Dilucu sınır kapıları birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Her iki sınır kapısında da Orta Asya ve Kafkas ülkelerine ulaşım sağlanmaktadır. Türkiye'ye yalnızca Nahcivan üzerinden doğu-batı ulaşım koridorunun açılması ile Dilucu'ndaki turizm ve ticaret faaliyetlerinin canlandırılma potansiyeli doğacaktır. Ayrıca bu şekilde Dilucu Azerbaycan, Ermenistan, İran ve Türkiye'den insanların buluşma noktası haline getirilebilir. Dört ülke arasındaki bu sınır bölgesi, Türkiye-Gürcistan örneğinde görüldüğü gibi, tamamen insanlar arası etkileşime açılabilir (TEPAV, 2009: 6). Ne yazık ki, Azerbaycan ve Türkiye'nin Ermenistan ile arasında var olan sorunlar yüzünden insanlar arası etkileşimin, bunun sonucu olarak sınır turizminin ve ekonominin gelişmesine engel olmaktadır. Sınır turizminin ve ekonominin gelişmesine engel olan bir diğer sorun ise, Türkiye ile Nahcivan arasında vize uygulamasının olmasıdır. Dünyada elliyi

aşan ülkede vize uygulaması kalkarken, Nahcivan ile hâlâ aramızda vize sorunu bulunmaktadır. Bizden bir ülke olan Nahcivan, vize uygulamasıyla Türkiye'den özellikle de Iğdır'dan insanların ülkeye giriş-çıkışlarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Türkiye, Dilucu Sınır Kapısı'ndan giren vatandaşlara vize uygulaması yapmazken; Nahcivan'ın Türkiye'den gelen vatandaşlara vize uygulaması yapması olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Dilucu Sınır Kapısı bu yönüyle Sarp Sınır Kapısı ile karşılaştırıldığında; Sarp Sınır Kapısı'ndaki giriş-çıkışlarda vize uygulamasının olmaması, sınır turizmini ve ekonomiyi daha fazla geliştirmektedir.

Tablo 3: Dilucu Sınır Kapısı'ndan Giriş Yapan Yabancı Kişi Sayısı (2001-2013)

Yıllar	Kişi Sayısı
2001	136.392
2002	120.294
2003	139.367
2004	261.128
2005	314.657
2006	252.211
2007	248.097
2008	239.787
2009	188.036
2010	239.672
2011	300.012
2012	249.687
2013	232.811

Kaynak:<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.

Tablo 3, 2001-2013 yılları arasında Dilucu Sınır Kapısı'ndan giriş yapan yabancıların sayısını göstermektedir. 2001 yılında Dilucu Sınır Kapısı'ndan giriş yapan yabancı kişi sayısı 136 bin kişi iken, bu miktar 2013 yılında 232 bin kişiye çıkmaktadır. Giriş yapan yabancı kişi sayısında genel olarak Ağustos ayında artış görülmektedir. Dilucu Sınır Kapısı'ndan girişi yapan yabancıların milliyetlerinde ilk sırayı Azerbaycan, ikinci sırayı Rusya ve üçüncü sırayı da İran almaktadır. Sınır geçişlerindeki bu büyük artışlarda turizmin ve ticaretin etkili olduğu söylenebilir. İran ile son yıllarda gelişen ilişkilerin turist sayılarında artışa yol açtığı görülmektedir (Tutar vd, 2012: 14).

Tablo 4: Dilucu Sınır Kapısı'ndan Çıkış Yapan Yabancı Kişi Sayısı (2001-2013)

Yıllar	Kişi Sayısı
2001	109.959
2002	104.492
2003	138.799
2004	258.693
2005	302.980
2006	258.926
2007	246.471
2008	243.234
2009	186.462
2010	234.542
2011	288.406
2012	243.451
2013	232.302

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.

Tablo 4, 2001-2013 yılları arasında Dilucu Sınır Kapısı'ndan çıkış yapan yabancı kişi sayısını göstermektedir. 2001 yılında çıkış yapan yabancı kişi sayısı, 109 bin iken bu miktar 2013 yılında 232 bine çıkmıştır. Tablodan da görüleceği üzere çıkış yapan yabancı sayısında her yıl düzenli bir artış olmasa da genel olarak artış görülmektedir. Ağustos ayında giriş yapan yabancı sayısının aksine, çıkış yapan yabancı sayısının genel olarak artış gösterdiği ay, Aralık ayı olmaktadır.

Turizm, döviz girdisini artırıcı ve istihdam sağlayıcı özellikleriyle ulusal ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Türkiye ekonomisinde vazgeçilmez temel taşlarından biri olan turizm, dış ticaret açığına, enflasyona ve işsizliğe çare arayan hükümetlerin önemle üzerinde durduğu bir konu olmaktadır (Çımat ve Bahar, 2003: 2). Ekonomik gelişmenin itici ve sürükleyici bir gücü olan turizm, mal ve hizmetlerin tüketimini ve bu mal ve hizmetleri üreten firmalar açısından da bir gelir kaynağı olduğunu vurgulamaktadır. Bu yönüyle turizm, daha çok mal ve hizmet üretme zorunluluğunu, yatırımı, üretimi ve geliri arttırmaktadır (Dilber, 2007: 205). Ayrıca turizm gerek ülkeler arasında ve gerekse herhangi bir ülkenin coğrafi bölgeleri arasında gelir transferini sağlayan iktisadi mekanizmaların başında gelmektedir. Turizm, sürekli yaşanan yerde elde edilen gelirin başka bir yerde harcanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluğun sonucunda ise bir bölgede ya da elde edilen gelir, bir başka bölge veya ülke halkının gelirini oluşturmaktadır. Bu yönüyle turizm, ülkelerin ekonomik kalkınmasına önemli bir katkı sağlamaktadır (Çakır, 2001: 380). Bu bağlamda düşünüldüğünde ülkeye gelen turistlerin konaklama, yeme, içme, ulaştırma, alışveriş gibi bazı gereksinimlerini karşılamak amacıyla yaptıkları harcamalar ulusal geliri arttırmaktadır (Kar vd, 2004: 96). Sınır turizminin ekonomiye katkısı ise istihdam konusunda olmaktadır. Turizm talebini karşılamak için işletmelerin yeni yatırımlar gerçekleştirmeleri ile birlikte bu sektörün gelişimi istihdamı artırarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Yapılan yatırım harcamalarındaki bir artış, ekonomide bir harcama ve gelir akımı oluşturmaktadır. Ayrıca turizm, yatırımın başlaması ile istihdam artışı sağlarken, yatırımın tamamlanmasıyla da o sektördeki işgücü istihdamının sağlanması amacıyla yeni iş imkânları oluşturmaktadır (Kar vd, 2004: 89-91). Uluslararası turizm ve bunun bir parçası olan sınır turizmi, hem yeni iş olanakları sağlaması hem de döviz kazandırıcı etkisinden dolayı çok sayıda ülkenin odağı olmuştur (Aslan, 2008: 9).

Richard komşu ülkeler arasındaki sınırlar arası turizmde, geleneksel turist ve alışverişçiler olarak iki ayrı turist grubunun var olduğunu ilk fark edenlerden biridir. Alışverişçiler genellikle günlük seyahat ettikleri için, daha önce turizmle ilgili araştırmalarda ne yazık ki göz ardı edilmişlerdir, çünkü bu grup tanımı gereği sıkı bir şekilde tanımlanmış turist gruplarına dahil değildir. Bu olgu, turizm çalışmalarında sınırlar arası alışverişle ilgili çalışmaların görece yeniliğini açıklıyor olabilir. Global perspektifte sınırlar arası alışveriş olgusu derinlemesine incelendiğinde, döviz kurunun özellikle ikinci grup (alışverişçiler) için önemli bir gösterge olduğu belirlenmektedir (Wachowiak ve Engels, 2006: 177).

Tablo 5: Dilucu ve Sarp Sınır Kapılarından Giriş-Çıkış Yapan Yabancı Kişi Sayıları (2001-2013)

Yıllar	Sarp/ Giriş/Kişi	Dilucu/ Giriş/Kişi	Sarp/ Çıkış/Kişi	Dilucu/ Çıkış/Kişi
2001	143.836	136.392	141.609	109.959
2002	140.294	120.294	140.258	104.492
2003	148.004	139.367	152.623	138.799
2004	200.805	261.128	214.945	258.693
2005	344.287	314.657	356.969	302.980
2006	519.894	252.211	540.694	258.926
2007	606.425	248.097	614.681	246.471
2008	812.427	239.787	820.885	243.234
2009	997.091	188.036	1.002.979	186.462
2010	1.147.541	239.672	1.140.662	234.542
2011	1.222.019	300.012	1.220.073	288.406
2012	1.515.094	249.687	1.519.814	243.451
2013	1.875.695	232.811	1.883.660	232.302

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.

Tablo 5'te Sarp ve Dilucu sınır kapılarının giriş çıkışları birlikte verilmektedir. Sarp ve Dilucu sınır kapıları birbirleriyle karşılaştırıldığında Sarp Sınır Kapısı'nda yapılan girişlerde ve çıkışlarda yabancı sayısının Dilucu kapısından yapılan girişlerde ve çıkışlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Sarp Sınır Kapısı'nda giriş-çıkışların fazla olmasında en önemli sebep olarak, geçişlerde pasaport ve vize istenmemesi gösterilebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınır turizmi, sınır şehirlerinin ve sınır ülkelerinin turistik cazibe olmasını sağlayan önemli bir turizm türü olmaktadır. Sınır turizmi, ülkeler açısından turistik cazibe olmasının yanında sınırlararası diğer bir ifade ile sınır komşusu olan ülkeler arasında iletişimi arttırmakta ve ülkenin ihtiyacı olan döviz girdisini arttırmaktadır.

Artvin ilinde bulunan Sarp Sınır Kapısı, Gürcistan'ının Türkiye'ye açılan önemli bir kapısı olmaktadır. 2001-2013 yıllarındaki istatistikî veriler incelendiğinde, Sarp Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yapan milliyetlerin arasında en yüksek kişi sayısına sahip ülke Gürcistan olmaktadır. İkinci sırayı ise, Azerbaycan almaktadır. Iğdır ilinde bulunan Dilucu Sınır Kapısı ise, Nahcivan Özerk Cumhuriyetinden Türkiye'ye açılan önemli bir sınır kapısıdır. Dilucu Sınır Kapısı'nın yıllar bazında istatistikî verileri incelendiğinde; Dilucu Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yapan milliyetlerin arasında en yüksek kişi sayısına sahip ülke Azerbaycan olmaktadır. Daha sonraki sıralamada sırayı Rusya vatandaşları ve İran vatandaşları almaktadır.

Timothy'ye (2000) göre, sınır turizminde cazibe oluşturabilecek birtakım faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin en önde gelenleri; Alış-veriş, kumar, fuhuş ve alkol turizmidir. Timothy'nin saydığı bu faktörler, Sarp Sınır Kapısı'ndan Artvin iline ve Dilucu Sınır Kapısı'ndan Iğdır'a giriş yapan turistler açısından da cezbedici faktörlerdir. Sınır kapılarından ülkeye giriş yapan yabancılar sayesinde, ülke döviz girdisi sağlayarak gelir elde etmiş olur. Sınır turizminden sağlanan gelir, döviz sıkıntısı çeken ve ödemeler dengesi açık veren ülkeler için önemli bir döviz kaynağı olmaktadır. Ekonomide turizm sayesinde elde edilen gelirler; otel, seyahat acentesi, yiyecek-içecek işletmeleri, gıda işletmeleri, personel harcamaları, gibi sektörler tarafından paylaşılmaktadır. Bu yönüyle

düşünüldüğünde; sınır turizmi sayesinde elde edilen gelir, iç piyasaya aktarılmakta ve değişik kesimler tarafından paylaşılmaktadır. Iğdır ilinde sınır turizminden elde edilen gelirin artması için kapalı olan sınır kapılarının açılması gerekir. İlde kapalı olan iki adet sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlar; Ermenistan-Alican sınır kapısı, İran-Boralan sınır kapısıdır. Bu kapılarının açılması durumunda ilde sınır turizmi açısından büyük bir canlılık olacaktır. İstatistikler incelendiğinde Ermenistan vatandaşlarının Sarp Sınır Kapısı'ndan geçiş yaparak ülkeye girdikleri görülmektedir. Ermeniler için Ağrı Dağı'nın kutsal bir yeri olduğu literatürce bilinmektedir. Ağrı dağının %65'i Iğdır sınırları içerisinde. Bu gibi ayrıntıların turistik açıdan değerlendirilmesi Iğdır açısından sınır turizminde hareketliliği arttırabilir.

Bu çalışma sınır turizmi açısından iyi bir örnek çalışma olmaktadır. Daha sonraki çalışmalarda Iğdır/Aralık'daki ve Artvin/ Hopa'daki esnaf ve halk ile görüşmeler yapılarak sınır turizminin başka bir boyutu ele alınabilir. Aynı zamanda ülkede bulunan başka sınır kapıları ile karşılaştırmalı olarak daha farklı analizler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, L. (2012). *Bir Sınır Kasabası Olarak Hopa: Sınırın Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Analizi, U. Biryol içinde, Karardı Karadeniz*, (s. 146-152). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan, A. (2008). Türkiye'de Ekonomik Büyüme Ve Turizm İlişkisi Üzerine Ekonometrik Analiz, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 24, ss: 1-11.
- Bocutoğlu, E. ve Bulut, E. (2012). Türkiye-Ermenistan Sınırının Açılmasının Olası Ekonomik Etkilerinin Ulaştırma Maliyetleri Açısından Değerlendirilmesi, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:25, ss. 231-240.
- Çakır, P. (2001). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Genel Bir Yaklaşım, *Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: XVII, Sayı:1, 377-393.
- Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.X, S II. ss: 293-306*.
- Çetintaş, H. ve Bektaş, Ç. (2008). Türkiye'de Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Kısa ve Uzun Dönemli İlişkiler, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, ss: 1-8.
- Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (6), ss:1-18
- Deniz, A. ve Aslan, R. (2014). Türkiye Gürcistan Ekonomik Ve Siyasi İlişkiler Kapsamında Sarp Sınır Kapısının Analizi, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2, pp: 539-558.
- Dilber, İ. (2007). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:14 Sayı:2, ss: 205-220.
- Gelbman, A. ve Timothy, D. J. (2011). Border Complexity, Tourism And International Exclaves: A Case Study, *Annals of Tourism Research*, Vol. 38, No. 1, pp. 110-131.
- Gürbüz, A. (2002). Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma, *Teknoloji Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 1-2, ss: 49-59.
- Hampton, M. P. (2009). The socio-economic impacts of Singaporean cross-border tourism in Malaysia and Indonesia, Kent Business school, Working Paper No.184.

- Kar, M.; Zorkirişçi, E. ve Yıldırım, M. (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (8), ss: 87-112.
- Karabağ, S. (2008). *Jeopolitik Açından Sınırlar*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kızılırmak, İ. ve Ertuğral, Mugan, S. (2012). Sosyal Turizmin Gelişiminde Yerel Yönetimlerin Rolü Ve Yapılan Uygulamalar, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss: 33-53.
- Koday, Z. (1994). Sınır Ticaretimiz Bakımından Sarp Sınır Kapısının Önemi, Atatürk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S:1, ss:123-126.
- Metin, O. ve Koyuncu, Ö. (2013). Sarp Sınır Kapısının Hopa'da Yaşayan Ailelere Etkileri, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XV, Sayı 1, ss: 1-29.
- Pollack, A. (1996). At the DMZ, another invasion: tourists, *New York Times*, 10 April: A10, <http://www.nytimes.com/1996/04/10/world/at-the-dmz-another-invasion-tourists.html>, Erişim: 20.08.2014.
- Prokkola, Eeva-Kaisa (2008). Resources and barriers in tourism development: cross-border cooperation, regionalization and destination building at the Finnish- Swedish border, *Fennia* 186: 1, pp. 31-46. Helsinki.
- SERKA (2011). *Serhat Bölgesi Sınır Kapıları, İnceleme Raporları*, <http://www.serka.org.tr/downloads/s.pdf>, Erişim: 02.08.2014.
- T.C. Hopa Kaymakamlığı (2014). "Batım'a Geçiş Ve Sarp Sınır Kapısı İşlemleri", <http://www.hopa.gov.tr/batum.html>, Erişim: 18.08.2014.
- T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı (2014). *Dilucu Sınır Kapısı Giriş-Çıkış İstatistikleri*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.
- T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı (2014). *Sarp Sınır Kapısı Giriş - Çıkış İstatistikleri*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, Erişim: 02.08.2014.
- Tepav (2009). *Şark Kapısı Nahcivan'ın Kilidinin Açılması Türkiye-Ermenistan Uzlaşması Sürecinde Nahcivan Üzerindeki Ablukanın Kaldırılması İçin Öneri*, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313353r4385.Sark_Kapisi_Nahcivanin_Kilidinin_Acillmasi.pdf, Erişim: 02.08.2014.
- Timothy, Dallen J. (1995). Political Boundaries And Tourism: Borders As Tourist Attractions, *Tourism Management*, Vol. 16, No. 7, pp. 525-532.
- Timothy, Dallen J. (1999). Cross-Border Partnership in Tourism Resource Management: International Parks along the US-Canada Border, *Journal of Sustainable Tourism*, 7:3-4, pp: 182-205.
- Timothy, Dallen J (2000). BORDERLANDS: An Unlikely Tourist Destination?, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, pp. 57-65, https://www.dur.ac.uk/resources/ibru/publications/full/bsb8-1_timothy.pdf, Erişim: 02.08.2014.
- Tutar, H., Elyıldırım, G., Demir, E., Erdal, M. ve Boztemir, İ. (2012). *TRA2 Bölgesinde Sınır Ticareti ve Sınır Kapıları: Sosyo-Ekonomik Bir Analiz, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, <http://www.serka.gov.tr/store/file/common/87e4158ddb3771a0e02243ade743058c.pdf>, Erişim: 02.08.2014.

- Wachowiak, H. (2006). *Tourism And Borders: Contemporary Issues, Policies and International Research*, Ashgate Publishing Limited, Gower House Suite 420, Croft Road 101, Aldershot Burlington, Hampshire GU11 3HR, England.
- Wachowiak, H. ve Engels, D. (2006). Academic Contributions on Cross-border Issues in Tourism around the World, içinde "Tourism And Borders: Contemporary Issues, Policies and International Research", Ashgate Publishing Limited, Gower House Suite 420, Croft Road 101, Aldershot Burlington, Hampshire GU11 3HR, England.
- Wikipedia (2014). *Dilucu Sınır Kapısı*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Dilucu_S%C4%B1n%C4%B1r_Kap%C4%B1s%C4%B1, Erişim: 02.08.2014.